

Passiv handläggning av ett ärende angående fastställande av faderskap

---

Vid inspektion av familjerättsgruppen vid Service- och arbetsmarknadsnämnden i Örebro kommun den 12–15 april 1999, JO:s dnr 1398-1999, uppmärksammades bl.a. ett icke avslutat ärende rörande fastställande av faderskap för AA, född 1991.

Av handlingarna i ärendet angående AA framgick sammanfattningsvis följande. Modern hade uppgivit namnet på den man som hon ansåg vara far till barnet men hon ville inte medverka till att faderskapet fastställdes. Mannen i fråga var tveksam till faderskapet och önskade en blodprovsutredning. Han flyttade någon gång under åren 1992 eller 1993 till USA men lämnade dessförinnan ett blodprov. Modern meddelade så småningom att hon inte avsåg att låta ta blodprov på sig och barnet. Därefter finns anteckningar i akten om telefonkontakt eller besök vid sju tillfällen.

I Örebro kommun handlades de familjerättsliga ärendena vid en kommun-gemensam verksamhet, familjerättsgruppen. Familjerättssekreterarnas handläggning har skett med stöd av delegation från vederbörande kommun-delsnämnd. Ansvarig kommun-delsnämnd i ärendet angående AA var Vasa kommun-delsnämnd i Örebro kommun.

JO beslutade att inhämta utredning och yttrande rörande handläggningen av faderskapsärendet från Vasa kommun-delsnämnd i Örebro kommun. Nämnden skulle i yttrandet särskilt redovisa sin syn på handläggningstiden, om nämnden med större kraft borde ha verkat för att alla berörda skulle lämna blodprov för fastställande av faderskapet och om nämnden kontinuerligt följer upp de faderskapsärenden som nämnden svarar för.

Nämnden överlämnade följande remissvar.

I Örebro kommun handläggs det familjerättsliga arbetet vid en kommun-gemensam verksamhet, familjerättsgruppen. Med stöd av delegation från kommun-delsnämnden har familjerättssekreterarna att besluta om godkännande av faderskapsbekräftelser.

Till nämnden anmäls kontinuerligt de beslut om godkännande som fattats. Det är också nämnden som beslutar om nedläggning av faderskapsutredning, då de besluten inte går att delegera till tjänsteman.

Någon övrig uppföljning av familjerättens enskilda ärenden görs ej av nämnden.

Nämnden kommer med anledning av frågan om uppföljning att begära att de faderskapsutredningar som ej avslutats inom ett år framgent skall rapporteras till nämnden.

Beträffande faderskapsutredningen rörande AA hänvisas till handläggarens redogörelse av ärendets handläggning.

Till remissvaret fogades en redogörelse som hade upprättats av familjerättssekreteraren BB. Av redogörelsen framgick att modern hade uppgett namnet på den man som var far till barnet men att modern inte velat medverka till att faderskapet fastställdes. BB redogjorde även närmare för bakgrunden till moderns vägran och anförde vidare följande.

Mannen ifråga var tveksam till om han var far till barnet och önskade en blodprovsutredning. Modern sade då, i februari 1992, inget om att hon inte var villig att låta ta blodprov på sig och barnet.

Det visade sig senare att mannen flyttat till USA och min kontakt med honom skedde genom ambassaden. Han hade låtit ta blodprov på sig innan han lämnade Sverige och var angelägen att få veta svaret på blodprovsundersökningen.

Modern fick flera påminnelser att hon skulle se till att blodprov blev taget från henne och barnet. Hon hade olika förklaringar till att det dröjde. Pojken hade haft en långdragen förkylning. En del andra hinder hade också uppstått. När jag krävde besked av modern om hon verkligen ville ta blodprov, fick jag veta att hon inte tänkte ställa upp på detta.

I maj 1993 meddelade jag Rättsserologiska institutet att modern förklarat att hon inte skulle låta ta blodprov på sig och barnet. Det innebar att ärendet inte kunde fullföljas. Mannen informerades genom ambassaden.

Min fortsatta kontakt med modern har mestadels skett per telefon.

Modern har känt sig nöjd med att ha ensam ansvaret för AA. Hon är förvissad om att det skulle uppstått en rad konflikter, inte minst för pojken om pappan och hans släkt varit delaktig i AA:s uppföstran.

Vi har också pratat om när AA kommer med frågor om sin pappa. Modern är medveten om att hon måste kunna ge svar. Jag har också berättat för henne att under senare år har det flera gånger hänt, att jag blivit uppringd av vuxna ungdomar, som undrat vad det beror på att faderskapet i deras fall inte blivit fastställt.

Jag ser det som ett personligt värde för AA att faderskapet blir fastställt och det har jag försökt förklara för modern. Hon har svårt att helt dela min uppfattning, men kan i viss mån hålla med. I dag lever hon och AA under trygga och lugna förhållanden. Modern menar att det är viktigare för pojken än att ha en far som till varje pris kommer att kräva sin "rätt". Hon är osäker på om fadern skulle acceptera att pojken växer upp hos henne. Det är fadern och hans familj, som bestämmer över barnet och var det skall bo. Moderns oro över vad som kan hända AA om faderskapet blir fastställt måste givetvis tas på allvar.

Om ärendet läggs ner arkiveras det. Nämnden har då ingen skyldighet att ta initiativ till ytterligare kontakt. Det blir mamman eller barnet självt som får ta initiativ till om utredningen skall tas upp på nytt.

Jag har velat hålla utredningen öppen och har med jämna mellanrum haft kontakt med modern. Min erfarenhet är att när ett barn kommer med så personliga frågor, som gäller vem som är deras far, så får det oftast modern att tänka till igen. Det är ett personligt värde för AA, att han får veta vem som är hans far.

Det modern och jag nu kommit överens om är att vi tillsammans skall gå igenom det jag har skrivit och om det är något ytterligare hon vill tillägga. Det är med tanke på AA om han en dag själv vill läsa i sin faderskapsakt.

Modern håller fast vid att faderskapet inte skall fastställas och jag kommer nu att föreslå Nämnden att faderskapsutredningen läggs ner jml 2 kap. 7 § Föräldrabalken.

Modern är informerad om att hon kan begära att faderskapsutredningen tas upp på nytt.

Min bedömning är att jag i barnets intresse gjort det som varit möjligt för att påverka modern att medverka till blodprovsundersökning för att faderskapet skall kunna fastställas.

JO inhämtade och tog del av Sociala utskottets i Vasa kommunalnämnd beslut den 14 oktober 1999, § 75, genom vilket utredningen om faderskapet för AA lades ned.

I ett beslut den 11 maj 2001 anförde *JO André* följande.

Enligt 2 kap. 1 § föräldrabalken (FB) har socialnämnden en skyldighet att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs, om barnet har hemvist i Sverige. Av detta följer att socialnämnden inte är bunden av moderns ståndpunkt. Även om hon inte vill medverka skall faderskapet fastställas. Av 2 kap. 6 § FB framgår att nämnden bör verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, barnet och den som kan vara fader till barnet, om denne begär det. Nämnden har emellertid inte några tvångsmedel till sitt förfogande.

Nämnden kan, som företrädare för barnet, väcka talan om fastställande av faderskap (3 kap. 5 § FB). I ett mål om fastställande av faderskap kan rätten på yrkande av någon av parterna eller när det annars behövs förordna om blodundersökning (1 § lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap). Av 2 § samma lag framgår att rätten vid vite kan förelägga den som avses med ett förordnande om blodundersökning enligt 1 § att med intyg av behörig sakkunnig visa att sådant blodprov som behövs för blodundersökning har tagits. Enligt 2 a § kan rätten, om inte ett föreläggande om vite har iakttagits, i stället för att förelägga nytt vite förordna om biträde av polismyndighet för att undersökningen skall komma till stånd.

I 2 kap. 8 § andra stycket FB sägs att en utredning om faderskap bör bedrivas skyndsamt och att utredningen skall vara slutförd inom ett år från barnets födelse om inte särskilda skäl föranleder annat. Som exempel på sådana omständigheter som kan vara skäl för att ettårstiden överskrids nämns i förarbetena till bestämmelsen att socialnämnden har haft stora svårigheter att få tag i aktuella män eller att medicinsk utredning har dragit ut på tiden (prop. 1969:124 s.106).

Enligt 2 kap. 7 § FB får socialnämnden lägga ned en påbörjad utredning om faderskapet, om det visar sig omöjligt att få erforderliga upplysningar för bedömning av faderskapsfrågan, framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol, har lämnats samtycke av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 4 kap. 5 a § till adoption av barnet, eller av särskilda skäl finns anledning att anta att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa.

I förevarande fall har handläggningen av faderskapsärendet hos nämnden pågått omkring åtta år. Det kan ofta finnas förklaringar till att utredningen inte kan avslutas inom den tid, ett år, som anges i 2 kap. 8 § andra stycket FB. Ett skäl till

att handläggningstiden blir lång kan vara att det finns flera män som kan vara far till barnet och att det kan vara svårt att få kontakt med dem. Det förekommer även att modern inte vill medverka i utredningen. Nämnden har då en viktig pedagogisk uppgift att för modern förklara hur angeläget det är att faderskapet fastställs och detta arbete måste självfallet tillåtas ta förhållandevis lång tid.

När det gäller nämndens handläggning av ärendet rörande AA anser jag att ärendet har hanterats på ett alltför passivt sätt och att handläggningen därigenom har kommit att dra ut på tiden på ett oacceptabelt sätt. Jag vill härvid särskilt peka på följande.

Av utredningen framgår att den man som modern utpekat som far till AA var tveksam till faderskapet och ville ha det bekräftat genom en blodprovsundersökning. Han lämnade för egen del ett sådant prov. Det stod i var fall i maj månad 1993 klart för handläggaren att varken modern eller AA skulle lämna något blodprov. Det har ankommit på handläggaren att försöka övertala modern att lämna blodprov från sig och barnet. Sådana övertalningsförsök har också förekommit. Att modern sannolikt inte skulle ändra sin inställning framgår av en journalanteckning den 8 september 1993 då modern vid ett telefonsamtal med handläggaren förklarade att hon inte ville diskutera AA:s far och att modern ”känner sig nöjd över att hon vägrade låta ta blodprov på sig och A”. Nästa journalanteckning är daterad den 28 november 1994, dvs drygt ett år senare. Av den framgår följande.

Pratar med modern per telefon. Hon pratar gärna om AA. Samtalet blir genast mera ansträngt när jag vill prata med henne om faderskapet. Jag har vid tidigare tillfällen förklarat för henne att AA har rätt till att få veta vem som är hans pappa. Den dagen kommer då AA frågar efter sin pappa. Modern säger, att hon tänker på det ibland och att måste kunna ge ett svar. Jag förklarar för modern varför jag varje gång frågar henne efter faderskapet. Min erfarenhet säger, att ett barn inte ska behöva ställas inför det faktum att mamma inte velat att faderskapet ska fastställas. Modern är tyst en lång stund och säger sedan. Jag tror jag vet vad som är bäst för mitt barn. Jag talar om för modern att jag inte är beredd att lägga ner ärendet. Hon tycker det är OK att vi har kontakt.

Som framgår av det nyss sagda hade modern inom ramen för en rättegång kunnat åläggas att lämna blodprov från sig och AA. Ytterst hade domstolen kunnat förordna om handräckning av polis för att få blodprov (se 2 a § lagen om blodundersökning m.m. vid utredning om faderskap). Mot den bakgrunden och de övriga uppgifter rörande faderskapet som nämnden hade tillgång till är det mycket som talar för att nämnden borde ha väckt talan angående faderskapet. Handläggaren borde därför, när det stod klart för henne att modern inte skulle medverka i utredningen, till nämnden ha hänskjutit frågan om ärendets vidare handläggning. Den omständigheten att nämnden inte i vart fall vid denna tidpunkt tog ställning till hur ärendet fortsättningsvis skulle hanteras är helt oacceptabelt.

Om en faderskapsutredning inte har kunnat avslutas inom ett år kan det vara lämpligt att ärendet föreläggs nämnden så att den får möjlighet att ta ställning till om fortsatt utredning är meningsfull eller om utredningen skall läggas ned eller överlämnas för rättslig prövning. Det är naturligtvis inte tillfredsställande att nämnden inte har haft några rutiner för uppföljning av faderskapsutredningar. Som framgått av remissyttrandet skall de faderskapsutredningar som inte har avslutats

inom ett år i fortsättningen rapporteras till nämnden. Jag finner därför inte skäl att ytterligare uppehålla mig vid den saken.

Efter det att JO begärt yttrande från kommunalsnämnden rörande handläggningen av faderskapsärendet beslutade nämnden den 14 oktober 1999 att lägga ned faderskapsutredningen enligt 2 kap. 7 § FB. Skälet till nedläggningen synes ha varit moderns motstånd mot att faderskapet skulle fastställas. Man kan naturligtvis mot bakgrund av det nyss sagda diskutera beslutets riktighet i sak. Jag har emellertid inte funnit skäl att göra något uttalande rörande nämndens beslut att lägga ned utredningen.